

Ks. Jan M. Dyduch (PAT, Kraków)

Rada Kapłańska i Kolegium Konsultorów w prawodawstwie Kościoła katolickiego i w prawodawstwie Archidiecezji Lwowskiej

Wstęp

Ojciec Święty Jan Paweł II, wytyczając program dla Kościoła na nowe stulecie a poniekąd tysiąclecie, napisał:

Komunia powinna być wyraźnie widoczna w relacjach między biskupami, kapłanami i diakonami, między duszpasterzami a całym Ludem Bożym... W tym celu należy coraz lepiej wykorzystywać struktury aktywnej współpracy przewidziane przez prawo kanoniczne, takie jak Rady Kapłańskie i Duszpasterskie¹.

Rada Kapłańska, nowy posoborowy organ doradczy w Kościele, jest wyrazem i narzędziem współpracy i dialogu prezbiterium z biskupem diecezjalnym. Ta współpraca jest regulowana zarówno prawodawstwem Kościoła powszechnego wyrażonym, przede wszystkim, w dwóch Kodeksach: Kodeksie Prawa Kanonicznego (= KPK) i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich (= KKKW) oraz w prawodawstwie partykularnym. W niniejszym artykule zamierzamy przedstawić Radę Kapłańską i związane z nią Kolegium Konsultorów w świetle prawodawstwa Kościoła Katolickiego i prawodawstwa odrodzonego Kościoła Lwowskiego, nie pretendując do wyczerpującego ukazania omawianego zagadnienia.

¹ *List apostolski „Novo millennio ineunte”*, 6 I 2001, Libreria Editrice Vaticana 2001, n. 45.

Geneza i powołanie Rady Kapłańskiej

W nauczaniu Vaticanum II Kościół jawi się jako Lud Boży². Idea Ludu Bożego wprowadza w pojęcie Kościoła element dynamizmu, bowiem Lud ten żyje i wędruje do celu wyznaczonego przez Boga³. Kościół - Lud Boży jest wspólnotą wiary, nadziei i miłości, wszyscy bowiem wierni rozproszeni po świecie nawiązują między sobą łączność w Duchu Świętym. Ta łączność – *communio* jest rodzajem więzi i spójni właściwej Kościołowi jako Ludowi Bożemu⁴. Kościół – wspólnota Ludu Bożego jest ludem kapłańskim, uczestniczącym w najwyższym Kapłaństwie Jezusa Chrystusa. Chrystus – jedyny i wieczny Kapłan powołuje ten Lud do kapłaństwa powszechnego, a spośród nich niektórych do kapłaństwa sakramentalnego zwanego także hierarchicznym czy służebnym⁵. Nauczanie soborowe, podkreślając różnicę istotną między kapłaństwem powszechnym a kapłaństwem służebnym, stwierdza, że są sobie wzajemnie przyporządkowane, bowiem jedno i drugie we właściwy sobie sposób uczestniczy w kapłaństwie Chrystusa⁶.

Na takim tle, zarysowanym najogólniej, oparte jest nauczanie soborowe o prezbiterium. Prezbiterium stanowi swoistą wspólnotę sakramentalną:

Kapłani, pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią wraz ze swym biskupem jedno gorąco kapłańskie (prezbiterium), poświęcając się różnym powinnościom... Z kolegium więc biskupim związani są ściśle z tytułu kapłaństwa i świętego posługiwania wszyscy kapłani zarówno diecezjalni, jak i zakonni...⁷

² Por. *Konstytucja soborowa „Lumen gentium”*, 9.

³ Por. Y. Congar, *Kościół jako Lud Boży*, „Concilium. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny” 1–10 (1965) 6, Poznań–Warszawa 1968, s. 18.

⁴ Por. K. Wojtyła, *U podstaw odnowy*, Kraków 1972, s. 119.

⁵ Por. J. Dyduch, *Rada Kapłańska Archidiecezji Krakowskiej praktycznym wyrazem wizji presbyterium u Karola Wojtyły*, [w:] *Kapłaństwo służebne w życiu i nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 49.

⁶ Por. KK, 10.

⁷ KK, 28.

Prezbiterium stanowi więc wspólnotę szczególnego rodzaju, której zasadniczym zwornikiem jest biskup, dzięki niemu Kościół partykularny włącza się w jedność z Kościołem powszechnym⁸.

Więzy jedności kapłanów z biskupem zakorzenione są w rzeczywistości nadprzyrodzonej, w łasce sakramentu kapłaństwa. Biskup i prezbiterzy uczestniczą w jednym i tym samym kapłaństwie i posłudze Chrystusa. Jedność konsekracji i misji wymaga hierarchicznej łączności prezbiterów i biskupa. Stąd kapłani z racji udzielonych im przez biskupa w święceniach kapłańskich daru Ducha Świętego stanowią jego niezbędnych pomocników i doradców w posłudze i zadaniu nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym⁹. Konsekwencją tych nadprzyrodzonych więzi, zachodzących między biskupem a kapłanami, jest obowiązek wzajemnej współpracy i wspólnej odpowiedzialności za Kościół powszechny, a w szczególności za tę część ludu Bożego, którą stanowi diecezja. Różne są możliwości i formy tej współpracy. Jedną z nich jest Rada Kapłańska:

Niech ich (prezbiterów) chętnie słuchają, owszem niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeba pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. By zaś to doprowadzić do skutku niech mają radę czyli senat kapłanów, reprezentujący ogół prezbiterów, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm prawnych do określenia, mógłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją¹⁰.

W okresie posoborowym wypracowywano normy prawne, zarówno w wymiarze Kościoła powszechnego, jak i Kościołów partykularnych, dotyczące kształtu i działalności Rady zapowiedzianej przez nauczanie soborowe. Wypracowano nazwę, której jeszcze nie ma w dekrete soborowym *Presbyterorum ordinis*, mianowicie – Rada Kapłańska. Na temat struktury, zadań Rady Kapłańskiej, jej pozycji w życiu diecezji toczyła się szeroka dyskusja. Szczególnie ostra stała się ona wówczas, gdy omawiano wzajemne relacje z Kapitułą Katedralną, która dotychczas stanowiła senat biskupa i jego organ

⁸ Por. T. Pieronek, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy presbyterium*, „Prawo Kanoniczne” 12 (1969) nr 3–4, s. 11.

⁹ Por. Dekret „*Presbyterorum ordinis*” (= DK), 7.

¹⁰ DK, 7.

doradczy. Nierzadko padały hasła *de Capitulis supprimendis*, dla złączenia stawiano pytańnik: „Czy znieść Kapituły Katedralne?”¹¹.

Ostatecznie dyskusję tę zakończyła promulgacja KPK w 1983 r. Nowy Kodeks nakazał ustanowić Rady Kapłańskie w każdej diecezji i im powierzył funkcję senatu biskupa:

W każdej diecezji winna być ustanowiona Rada Kapłańska, czyli zespół kapłanów, będący senatem biskupa i reprezentującym prezbiterium... (kan. 495, § 1).

Kodeks ten pozostawił Kapituły Katedralne, powierzając im funkcje liturgiczne w Kościele katedralnym (por. kan. 503 KPK). KKKW także nakazuje ustanowić Radę Kapłańską w każdej eparchii, nie nazywając jej jednak senatem biskupa:

W eparchii należy ustanowić Radę Kapłańską, tj. zespół kapłanów reprezentujących prezbiterium eparchii... (kan. 264).

Synod Archidiecezji Lwowskiej nakazuje ustanowić Radę Kapłańską, będącą senatem biskupa:

Diecezjalna Rada Kapłańska jest jakby senatem biskupa, czyli zespołem kapłanów reprezentujących całe duchowieństwo Archidiecezji zarówno diecezjalne jak i zakonne¹².

Interesująco kształtowały się normy o sposobie powoływania Rad Kapłańskich. Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* stwierdza ogólnie, że ukonstytuowanie Rady dokonuje się według przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego¹³. Okólnik o Radach Kapłańskich pozostawia sposób ich powoływania uznaniu biskupów, niemniej jednak bardzo zaleca, aby większość składu Rada Kapłańskiej pochodziła z wyboru ogółu kapłanów¹⁴. Ostateczne rozstrzygnięcie prezentuje KPK, który postanawia, iż około połowy członków Rady powinno być wybranych w sposób wolny przez ogół kapłanów,

¹¹ Por. J. Dyduch, *Kapituła Katedralna i Rada Kapłańska*, „Prawo Kanoniczne” 25 (1982) nr 3–4, s. 79–99.

¹² *Statuty Duszpasterskiego Synodu Archidiecezji Lwowskiej i Diecezji Łuckiej*, Lwów 1997 (= DSLŁ), statut 15 § 1.

¹³ Paweł VI, *Ecclesiae Sanctae*, 6 VIII 1966, [w:] AAS 58 (1966) 766, nr 15, § 1.

¹⁴ Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *List „Presbyteri sacra”*, 11 IV 1970, [w:] AAS 62 (1970) 462, nr 7.

pewna część powinna do niej należeć z racji sprawowanego urzędu, wreszcie biskupowi przysługuje prawo mianowania niektórych członków Rady. (por. kan. 497). Prawodawstwo wschodnie nakazuje, aby do Rady Kapłańskiej należeli kapłani pochodzący z wyboru, nie wyznacza w jakiej części, stwierdzając tylko, że chodzi o odpowiednią grupę określoną prawem własnego Kościoła, *sui iuris*. Mają także do Rady należeć kapłani z racji spełnianego urzędu oraz mianowani przez biskupa eparchialnego (por. kan. 267). Statut Rady Kapłańskiej Archidiecezji Lwowskiej stwierdza, że Rada Kapłańska składa się z 15 członków: trzech z urzędu, 8 z wyboru i czterech z nominacji biskupa¹⁵. Postanowienie to odpowiada przepisowi Kodeksu łacińskiego, dotyczącego rekrutacji członków Rady, na podstawie którego mniej więcej tylu jest członków z wyboru, ilu razem z urzędu i nominacji.

Struktura Rady Kapłańskiej

Konsekwencją przywołanego sposobu powoływania członków Rady Kapłańskiej jest jej skład: przypomnijmy są oni z wyboru, z nominacji i z urzędu. Ustanowienie członków z nominacji biskupa i z urzędu nie przedstawia większych trudności. Zależy ono wyłącznie od decyzji biskupa, który zarówno dokonuje nominacji do Rady Kapłańskiej jak i na poszczególne urzędy w diecezji. Sprawę bardziej złożoną stanowią wybory do Rady Kapłańskiej, bowiem regulowane są one zarówno prawodawstwem powszechnym, jak i statutami Rady czy regulaminami wyborczymi.

Prawo wyborcze, czyli głos bierny i czynny do Rady Kapłańskiej przysługuje, stosownie do kan. 498 KPK:

A. Wszystkim kapłanom diecezjalnym inkardynowanym do diecezji, a więc także tym, którzy będąc inkardynowani do niej, przebywają poza jej terytorium. Inkardynacja daje kapłanom diecezjalnym tytuł przynależności do prezbiterium, a w jego konsekwencji uczestnictwa w konstytuowaniu Rady, która stanowi jego represen-

¹⁵ Por. DSLŁ, s. 235; Statut ten umieszczony w Aneksie nie posiada paragrafów, nie umieszczono również dokumentu jego zatwierdzenia.

tację¹⁶. Przepis ten aczkolwiek słuszny, jest trudny a czasem wręcz niemożliwy do spełnienia, na przykład przez kapłanów pracujących w krajach odległych. Mógłby tu nieco pomóc przepis wprowadzający do regulaminu wyborczego możliwość głosowania przez delegata, na podstawie pisemnego upoważnienia.

B. Kapłani diecezjalni nie inkardynowani do diecezji, którzy przebywając na jej terenie, wykonują dla jej dobra jakieś dzieło.

C. Kapłani należący do jakiegoś instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, którzy przebywają na terenie diecezji i wykonują dla jej dobra jakiś obowiązek powierzony przez kompetentną władzę diecezjalną.

D. Inni kapłani, posiadający na terenie diecezji zamieszkanie stałe lub tymczasowe, jeśli takie prawo przyznają im statuty. Podobne normy dotyczące prawa wyborczego do Rady Kapłańskiej posiada KKKW (por. kan. 267).

Regulamin wyborów do Rady Kapłańskiej Archidiecezji Lwowskiej postanawia:

Bierne i czynne prawo wyborcze przysługuje wszystkim kapłanom diecezjalnym i zakonnym, jeśli pracują w duszpasterstwie diecezjalnym¹⁷.

Norma ta jest niezgodna z prawodawstwem powszechnym, ponieważ eliminuje kapłanów inkardynowanych do Archidiecezji nie pracujących w duszpasterstwie diecezjalnym, np. kapłanów chorych. Oprócz tego jest nieprecyzyjna, nie wyjaśnia kogo należy rozumieć jako „pracujących w duszpasterstwie diecezjalnym”, np. kapłani studenci studiujący za granicą. Natomiast z pełną aprobatą trzeba odnotować następujące postanowienie Synodu:

W wyborach do Rady Kapłańskiej duchowieństwo powinno kierować się głębokim poczuciem odpowiedzialności¹⁸.

Do Rady Kapłańskiej nie mogą należeć diakoni ani świeccy, jak również nie mogą uczestniczyć w wyborach do niej¹⁹.

¹⁶ Por. J. Wroceński, *Rada Kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993) nr 1–2, s. 28.

¹⁷ DSLŁ, s. 236.

¹⁸ DSLŁ, statut 17.

Szczególną rolę w stosunku do Rady Kapłańskiej spełnia biskupa diecezjalny. Do jego kompetencji należy jej zwoływanie, przewodniczenie jej obradom, oraz ustalanie porządku obrad. Tylko te sprawy mogą być rozważane przez Radę, które biskup wyznaczy, albo na zgłoszone przez jej członków czy innych kapłanów wyrazi zgodę (por. kan. 500 § 1 KPK). Także podjęte przez Radę uchwały mogą być ogłoszone i uznane za obowiązujące tylko przez biskupa (por. kan. 500 § 3 KPK). Podobną regulację zawiera KKKW (por. kan. 269 § 1 i 3). Po tej samej linii idzie prawodawstwo lwowskie, stwierdzając:

Na czele Rady stoi biskup, który w Kościele partykularnym jest widzialnym źródłem i fundamentem jedności²⁰.

Biskup lub wyznaczony przez niego zastępca przewodniczy obradom. Obrady rozpoczyna Msza św., której przewodniczy biskup. On także zatwierdza przeprowadzone do Rady Kapłańskiej wybory²¹.

Prawodawstwo przewiduje kadencyjność członków Rady, która dotyczy tych, którzy wywodzą się z wyborów i nominacji:

Członkowie Rady Kapłańskiej winni być ustanawiani czasowo, na okres przewidziany w statutach, ale w ten sposób, ażeby cała Rada lub przynajmniej jej część była odnawiana co pięć lat (kan. 501 § 1 KPKi kan. 270 § 1 KKKW).

Statut Rady Kapłańskiej Archidiecezji Lwowskiej postanawia: „Kadencja Rady Kapłańskiej trwa cztery lata”²². Postanowienie to, aczkolwiek zgodne z prawodawstwem powszechnym, w praktyce jest trudne do realizacji, choćby ze względu na przepis mówiący o powołaniu Kolegium Konsultorów, które winno być ustanowione na pięć lat spośród członków Rady Kapłańskiej (por. kan. 502 § 1 KPK; kan. 271 § 1 KKKW). O tym szerzej powiemy później.

Pomimo kadencyjności członków, Rada ma charakter stały, to znaczy winna zasadniczo istnieć ustawicznie. Jednak prawodawca

¹⁹ Por. G. Nagi, *Rada Kapłańska w kościelnym prawodawstwie polskim w latach 1965–2000*, Kraków 2004, maszynopis, s. 86.

²⁰ DSLŁ, s. 235.

²¹ Por. tamże, s. 235–237.

²² Tamże, s. 236.

przewiduje sytuacje, w których wygasa lub zostaje rozwiązana. Rada wygasa wówczas, gdy następuje wakans stolicy biskupiej. W ciągu roku od objęcia diecezji biskup winien ustanowić ją na nowo (por. kan. 501 § 2 KPK; kan. 270 § 2 KKKW). Statut Lwowskiej Rady Kapłańskiej wymienia dwa przypadki zaistnienia wakansu Stolicy biskupiej: przyjętą rezygnację biskupa lub jego śmierć, pomijając przeniesienie na inny urząd czy pozbawienie urzędu biskupiego²³. Wydaje się, że słuszniejsze byłoby nie umieszczanie w statucie przywołanego w statucie przepisu.

Biskupowi przyznaje się prawo rozwiązania Rady Kapłańskiej, gdy nie wypełnia zadania powierzonego jej dla dobra diecezji lub poważnie nadużywa swoich kompetencji. Prawodawca zobowiązuje jednak biskupa, aby wcześniej skonsultował się z metropolitą, a w przypadku gdy chodzi o metropolitę z biskupem sufraganalnym najstarszym promocją (por. kan. 501 § 3 KPK; kan. 270 § 3 KKKW). Teksty przytoczonych kanonów nie podają żadnego przykładu obrazującego przyczynę rozwiązania Rady. Można przypuszczać, że chodzi o taką sytuację, kiedy przekształciła się ona w organ kontestacji, czy kontroli biskupa²⁴.

Działalność Rady Kapłańskiej organizuje i ułatwia jej sekretariat. Statut lwowski nakazuje powołać sekretarza, którego na wniosek Rady mianuje arcybiskup. Sekretarz przyjmuje i porządkuje wnioski skierowane do Rady rozsyła jej członkom porządek obrad przynajmniej 2 tygodnie przed ich rozpoczęciem, sporządza protokół z obrad i komunikat końcowy, który zatwierdza Rada. Z kolei zostaje on przesłany kapłanom²⁵. Wielką pomocą w działalności Rady Kapłańskiej są jej komisje ustanowione na stałe czy do konkretnej sprawy. W statucie Rady Kapłańskiej Archidiecezji Lwowskiej nie ma o nich żadnej wzmianki.

²³ Por. tamże, s. 236.

²⁴ Por. J. Wroceński, *Rola i zadania presbiterium w życiu Kościoła partykularnego*, Warszawa 1998, s. 332.

²⁵ Por. DSLŁ; statut 16 paragraf 1.

Zadania Rady Kapłańskiej

Zadania Rady Kapłańskiej określa prawodawstwo powszechne oraz prawodawstwo partykularne, w szczególności statut, który powinna mieć każda:

Rada Kapłańska powinna posiadać własne statuty, zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego i uwzględniające normy wydane w tej sprawie przez Konferencję Episkopatu (kan. 496 KPK).

Kodeks wschodni także nakazuje, aby Rada posiadała statuty zatwierdzone przez biskupa eparchialnego, dostosowane do norm prawa wspólnego i prawa partykularnego własnego Kościoła *sui iuris* (por. kan. 265). Synod Lwowski postanawia:

Rada Kapłańska posiada własny statut zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego²⁶.

Wśród wiodących zadań Rady Kapłańskiej to jej reprezentatywność i doradczość. Rada ma reprezentować prezbiterium diecezjalne. Reprezentacja ta niekoniecznie musi być w sensie ściśle prawnym, lecz ma być taka, by odzwierciedlała zróżnicowany skład prezbiterium²⁷. Prawodawca powszechny bardzo mocno akcentuje reprezentatywny charakter Rady Kapłańskiej. Najpierw podając jej określenie (por. kan. 495 § 1 KPKi kan. 264 KKKW), a kolejny raz, podając wytyczne dla wyborów:

Sposób wyboru członków Rady Kapłańskiej powinien być określony w statutach, tak jednak, ażeby według możliwości kapłani prezbiterium byli reprezentowani z uwzględnieniem przede wszystkim różnych rodzajów posług oraz różnych regionów diecezji (kan. 499 KPK).

Analogiczną normę podaje KKKW (kan. 268). Prawodawstwo lwowskie także troszczy się o reprezentatywny charakter Rady Kapłańskiej, zaznaczając to zarówno w statutach synodalnych jak i w statucie Rady:

²⁶ Tamże, statut 16 paragraf 2.

²⁷ Por. M. Fąka, *Rada Kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, „Prawo Kanoniczne” 21 (1978) nr 3–4, s. 52–54.

Rada Kapłańska, będąca swego rodzaju senatem biskupa, reprezentującym prezbiterium diecezjalne...²⁸.

Najbardziej reprezentatywność Rady jawi się poprzez wybory ogółu kapłanów. Dlatego do tej sprawy zarówno prawodawstwo powszechne Kościoła łacińskiego, jak i prawodawstwo wspólne Kościoła wschodniego oraz lwowskie prawodawstwo partykularne, przywiązuje dużą wagę, o czym już mówiliśmy.

Rada Kapłańska jest organem doradczym biskupa diecezjalnego, czyli posiada zasadniczo jedynie głos doradczy. Jest organem doradczym o szczególnym charakterze przewyższającym organy tego samego rodzaju, ze względu na swoją naturę i sposób działania. Co do natury, stanowi wyraz instytucjonalny wspólnoty hierarchicznej istniejącej między biskupem i jego kapłanami, zakorzenionej w sakramencie kapłaństwa, zaś w działaniu zajmuje się wszystkimi sprawami dotyczącymi dobra całej diecezji²⁹. Przyznanie Radzie Kapłańskiej tylko głosu doradczego nie czyni jej wcale instytucją drugorzędną i mało znaczącą, bowiem odpowiednio przygotowany, należycie sformułowany i zaprezentowany głos doradczy może mieć duży wpływ na decyzję biskupa, a tym samym skutecznie wpływać na kierowanie diecezją. Podejmowanie decyzji należy do biskupa, lecz na jej przygotowanie może skutecznie wpłynąć głos doradczy³⁰.

Kardynał Karol Wojtyła cenił głos doradczy, dlatego zamierzając powołać Radę Kapłańską Archidiecezji Krakowskiej, pisał w *Liście do kapłanów*:

Rada Kapłańska stanowi organizm nowy o charakterze doradczym z głosem konsultatywnym. Jednakże na tym polega znaczenie tego organizmu. Wiadomo bowiem ile w życiu ludzkim – a bodaj jeszcze bardziej w życiu społecznym – zależy od właściwego *concilium*, od rozeznania, od opinii, od naświetlenia spraw, którymi żyje dana społeczność i dla których działa. Bez tej funkcji ani prawa stanowione, ani podejmowane decyzje, ani też ich wykonywanie nie mogą być dość głęboko zakorzenione w życiu wspólnym³¹.

²⁸ DSLŁ, statut 15 § 1, s. 235.

²⁹ Por. M. Fąka, art. cyt., s. 58.

³⁰ Por. J. Dyduch, *Kapituła...*, s. 89.

³¹ „Notificationes” 1969, s. 111.

KPK postanawia, że Rada Kapłańska posiada jedynie głos doradczy. Biskup potrzebuje jej zgody tylko w przypadkach wyraźnie przez prawo określonych (por. kan. 500 § 2). KKKW podaje nieco inną normę, w której nie ma zastrzeżenia przyznającego Radzie jedynie głos doradczy. Dopuszcza możliwość wyrażania przez nią zgody w przypadkach wyraźnie określonych przez prawo wspólne, z zachowaniem prawa Patriarchy, który nie jest zobowiązany uzyskiwać zgody Rady, wystarczy mu tylko jej opinia (por. kan. 269 paragraf 2). KPK nie przytacza żadnego przypadku, w którym biskup jest zobowiązany uzyskać zgodę Rady Kapłańskiej, podobnie KKKW.

Według Kodeksu łacińskiego taka ewentualność może stworzyć prawodawstwo partykularne, zaś według Kodeksu wschodniego tylko prawodawstwo wspólne. Prawodawstwo lwowskie zawarte w ustawach synodalnych i statucie Rady Kapłańskiej przyznaje jej głos doradczy, przywołując normę prawodawstwa powszechnego o potrzebie uzyskania jej zgody w przypadkach wyraźnie określonych przez prawo³². Takich przypadków jednak nie podaje.

Prawodawstwo najpierw ogólnie zobowiązuje biskupa diecezjalnego do wysłuchania zdania, opinii Rady Kapłańskiej w ważniejszych sprawach dotyczących dobra diecezji, jej potrzeb pastoralnych, w szczególności zaś życia i posługi kapłanów (por. kan. 495 § 1 i 500 § 2 KPKi kan. 264 i 269 § 2 KKKW).

KPK zobowiązuje biskupa diecezjalnego do wysłuchania opinii Rady Kapłańskiej w konkretnych, poszczególnych przypadkach:

1 – ilekroć eryguje, znosi parafię lub dokonuje w niej znaczących zmian (por. kan. 515 § 2 KPK), 2 – gdy zamierza wołać synod diecezjalny (por. kan. 461 § 1), 3 – przed wydaniem przepisów dotyczących przeznaczenia ofiar składanych z racji wykonywania zadań parafialnych i wynagradzania duchownych (por. kan. 531), 4 – przed wydaniem decyzji o utworzeniu w każdej parafii parafialnej rady duszpasterskiej (por. kan. 536 § 1), 5 – przed udzieleniem zezwolenia na budowę nowego kościoła (por. kan. 1215 § 2), 6 – przed wydaniem decyzji przeznaczającej kościół do użytku świeckiego (por. kan. 1222 § 2), 7 – w przypadku nałożenia podatku na potrzeby diecezji na

³² Por. Statut 15 paragraf 2, s. 235

prawne osoby publiczne podlegające jego jurysdykcji (por. kan. 1263).

Kodeks wschodni zobowiązuje biskupa eparchialnego do wysłuchania zdania Rady kapłańskiej w konkretnych przypadkach, które różnią się nieco od prawodawstwa łacińskiego:

1. przed zwołaniem zgromadzenia eparchialnego (por. kan. 236).
2. przed ustanowieniem, zmianą lub zniesieniem okręgu złożonego z kilku parafii (w rozumieniu Kodeksu łacińskiego – dekanatu), (por. kan. 276).
3. przed erygowaniem parafii personalnej (por. 280, § 1).
4. przed erygowaniem, zmianą i zniesieniem parafii terytorialnej oraz przy erygowaniu parafii przy kościele zakonnym (por. kan. 280 paragraf 2, 281 § 1, 480).
5. przed wydaniem przepisów co do przeznaczenia składanych ofiar masy parafialnej oraz słusznego wynagrodzenia proboszcza i innych duchownych w parafii (por. kan. 291, 390).
6. gdy zamierza przeznaczyć kościół do celów świeckich (por. kan. 873 § 2).

Ponadto najnowsza, w dnia 22 lutego 2004 r., instrukcja o posłudze pasterskiej biskupów podkreśla stosowność nadania dekanatom statutu wspólnego (*statuto comune*), po wysłuchaniu Rady Kapłańskiej. Statut ten między innymi powinien określać sytuację, w której kilku dziekanów, na podstawie wykonywanego urzędu należałoby do Rady Kapłańskiej³³. Oprócz tego Rada Kapłańska wysyła swoich przedstawicieli na synod prowincjalny (por. kan. 443 § 5 KPK). Bierze udział w synodzie diecezjalnym (por. kan. 463 § 1 n. 40 KPK), ewentualnie w zgromadzeniu eparchialnym (por. kan. 238 § 1, nr 70 KKW). Wybiera zespół proboszczów, spośród których biskup powołuje dwóch do udziału w procedurze przy usuwaniu lub przenoszeniu proboszczów (por. kan. 1742 § 1 i 1750 KPKi kan. 1391 paragraf 1, 1394, nr 20, 1399 § 1 KKKW).

³³ Por. Congregazione per i Vescovi, *Direttorio „Apostolorum successores”* Libreria Editrice Vaticana 2004, nr 218.

Synodalne prawodawstwo lwowskie postanawia:

W ważniejszych sprawach dotyczących całokształtu życia religijno-moralnego, administracji i pasterskiego kierowania Archidiecezją, biskup diecezjalny zasięga opinii Rady Kapłańskiej³⁴.

Z kolei przywołuje konkretne przypadki, wyliczone w Kodeksie łacińskim, w których biskup jest zobowiązany wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej. Były one wymienione wyżej.

Ustanowienie i struktura Kolegium Konsultorów

Kolegium Konsultorów jest nowym, posoborowym organem doradczym biskupa diecezjalnego. Wydaje się, że jego geneza tkwi nie tylko w nauczaniu Vaticanum II, ale także w jakiś sposób – w KPK z 1917 roku. KPK z 1983 r. zaopatrzony w źródła³⁵, podając kanon 502, dotyczący Kolegium Konsultorów, odwołuje się do kanonów 423–427 Kodeksu z 1917 r. Kanony te zajmują się konsultorami diecezjalnymi. Podobnie czyni KKKW, podając kanon 271. Konsultorzy diecezjalni, zwani Zespołem Konsultorów Diecezjalnych, swoim rodowodem sięgają XIX wieku. Najpierw pojawili się w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Tam biskupi uzyskali zgodę Stolicy Apostolskiej na powoływanie zespołów konsultorów diecezjalnych, które spełniały funkcje Kapituł Katedralnych³⁶.

Prawodawca zobowiązuje biskupa diecezjalnego eparchialnego do powołania Kolegium Konsultorów oraz do mianowania jego członków spośród Rady Kapłańskiej (kan. 502 § 1 KPKi kan. 271 § 1 KKKW). Biskup w sposób wolny bez czyjejkolwiek zgody czy konsultacji mianuje konsultorami członków Rady Kapłańskiej. Prawodawca jednak stawia mu trzy ograniczenia: 1. mają nimi być kapłani wywodzący się z Rady Kapłańskiej, 2. ustanawia dolną i górną gra-

³⁴ DSLŁ, statut 15 § 2.

³⁵ *Codex Iuris Canonici, Fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989.

³⁶ Por. M. Sitarz, *Kolegium Konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego i w partykularnym prawie polskim*, Lublin 1999, s. 23–31.

nicę ich liczby, od 6–12, 3. ustala kadencję na okres 5 lat (por. kan. 502 KPK; kan. 271 KKKW).

Obowiązek powołania Kolegium Konsultorów należy uzupełnić przepisem, który nie przewiduje jego ustanowienia:

Konferencja Biskupia może zarządzić, by zadania konsultorów zostały powierzone Kapitulie Katedralnej (kan. 502 § 3 KPK).

Konferencja Biskupia może więc podjąć taką decyzję zgodnie z zasadami dotyczącymi wydania przez nią dekretów ogólnych, które przed promulgacją muszą otrzymać nihil obstat Stolicy Apostolskiej (por. kan. 455 § 1–3 KPK). Decyzja taka winna być należycie uzasadniona³⁷. KKKW nie przewiduje takiej ewentualności, nie ma tam bowiem możliwości powierzenia zadań konsultorów jakiemukolwiek innemu gremium. Stąd w każdej eparchii winno być ustanowione Kolegium Konsultorów.

Prawodawca postanawia, że

(...) Kolegium Konsultorów przewodniczy biskup diecezjalny, a w czasie przeszkody w działaniu lub wakansu stolicy, ten kto tymczasowo zastępuje biskupa. Przed jego ustanowieniem kapłan najstarszy święceniami w Kolegium Konsultorów (kan. 502 § 2 KPK).

Kodeks ten w kanonach 412–415 rozstrzyga kwestię: kto zostaje tymczasowym rządcą diecezji *sede impedita* (przeszkoda w zarządzaniu diecezją). Tenże przełożony – tymczasowy rządcą przewodniczy wówczas Kolegium. Kanony 416–430 KPK regulują sytuację wakansu stolicy biskupiej. Przewidziany tam tymczasowy administrator diecezjalny przewodniczy kolegium, jest on przez nie wybrany. O tym szerzej powiemy poniżej. Do czasu powołania tymczasowego rządcy diecezji, zarówno w sytuacji *sede impedita*, jak i *sede vacante* Kolegium przewodniczy jego członek najstarszy święceniami. Podobną normę posiada KKKW (kan. 271 § 5). Biskup eparchialny przewodniczy Kolegium Konsultorów; zaś w czasie wakansu stolicy lub jej przeszkodzenia w działaniu, tymczasowy zastępca biskupa, ustanowiony zgodnie z kanonami 219–233. Jeśliby taki nie został ustanowiony, Kolegium przewodniczy wówczas kapłan – do niego należący, najstarszy święceniami (por. kan. 271 § 5 KKKW).

³⁷ Por. tamże, s. 67–68.

Członkowie Kolegium Konsultorów są mianowani na pięć lat. Po upływie pięciolecia Kolegium nadal wypełnia swoje zadanie, dopóki nie zostanie ukonstytuowane nowe (por. kan. 502 paragraf 1 KPK; kan. 271 paragraf 2 KKKW). Nie może ono być rozwiązane przez biskupa diecezjalnego. Nie wygasa *sede vacante*. Wprost przeciwnie – wówczas otrzymuje dodatkowe uprawnienia. Przejmuje bowiem w niektórych przypadkach, rządy diecezją, o czym szerzej powiemy poniżej. Również przejmuje wtedy funkcje Rady Kapłańskiej, która *sede vacante* – wygasa (por. kan. 501 § 2 KPK; kan. 270 § 2 KKKW).

Synodalne prawodawstwo lwowskie postanawia:

Spośród członków Rady Kapłańskiej, biskup diecezjalny powołuje, zgodnie z kanonem 502 Kodeksu Prawa Kanonicznego Kolegium Konsultorów na okres pięciu lat³⁸.

W ten sposób partykularne prawodawstwo lwowskie reguluje powołanie, strukturę i działalność Kolegium Konsultorów, opierając się wyłącznie na prawodawstwie powszechnym.

Działalność Kolegium Konsultorów

Zarówno KPK jak i KKKW postanawia, że Kolegium Konsultorów wypełnia zadania określone przez prawo (kan. 502 § 1; kan. 271 § 1). Zadania te dotyczą przede wszystkim służenia radą biskupowi diecezjalnemu (eparchialnemu), a w niektórych przypadkach – określonych przez prawo – musi on uzyskać zgodę Kolegium. Inaczej zadania Kolegium kształtują się wówczas, gdy biskup diecezjalny sprawuje władzę w diecezji (*sede plena*), inaczej, gdy jest on przeszkodzony w działaniu, (*sede impedita*), a jeszcze inaczej, gdy stolica biskupia nie jest obsadzona (*sede vacante*)

A. Sede plena (zwyczajne zarządzanie diecezją): w zwyczajnej sytuacji biskup diecezjalny winien zasięgnąć rady Kolegium Konsultorów w następujących przypadkach:

1. przed ustanowieniem i przed usunięciem ekonoma diecezjalnego z urzędu (kan. 494 § 1 i 2 KPK);

³⁸ DSLŁ, statut 18.

2. przed podjęciem aktów zarządzaniem majątkiem kościelnym o większym znaczeniu ze względu na materialny stan diecezji (kan. 1277 KPK). KKKW zobowiązuje biskupa eparchialnego do zasięgnięcia opinii konsultorów:

a. przed ustanowieniem i przed usunięciem ekonoma eparchialnego (kan. 262 § 1 i 2);

b. przed mianowaniem członków Rady ds Ekonomicznych (kan. 263 § 1);

c. przed zniesieniem osoby prawnej przez siebie erygowanej i niezaaprobowanej przez władzę wyższą (kan. 928, 20).

Biskup diecezjalny jest zobowiązany uzyskać zgodę Kolegium Konsultorów w przypadkach dotyczących spraw majątkowych, określonych w następujących kanonach KPK: kan. 1277, 1291, 1292 paragraf 1 i 2, 1295³⁹. Zadania Kolegium Konsultorów polegające na wyrażeniu zgody biskupowi eparchialnemu w sprawach majątkowych wylicza KKKW w kanonie 1036 paragraf 1, 1⁰ i 2⁰. Biskup eparchialny mianuje proboszcza na stałe, może – w specjalnym przypadku – mianować go na czas określony, po uzyskaniu zgody Kolegium Konsultorów (kan. 284 § 3 KKKW). Prawodawstwo wschodnie wprowadza charakterystyczną zmianę wówczas, gdy chodzi o patriarchów:

Ilekróć prawo postanawia, że biskup eparchialny potrzebuje zgody Kolegium Konsultorów eparchialnych wystarczy, że patriarcha w sprawach eparchii, którą kieruje, posłucha rady Kolegium (kan. 271 § 6 KKKW).

Kolegium Konsultorów uczestniczy przy obejmowaniu urzędów kościelnych. Chodzi o objęcie urzędu przez biskupa koadiutora okazującego nominacyjne pisma apostolskie biskupowi diecezjalnemu (eparchialnemu) i Kolegium Konsultorów w obecności kanclerza Kurii (por. kan. 404 § 1 KPK; kan. 214 § 2 KKKW). Biskup pomocniczy, w przypadku prawnej nieobecności biskupa diecezjalnego (eparchialnego), obejmuje urząd przez okazanie pisma apostolskiego Kolegium Konsultorów w obecności kanclerza (por. kan. 404 § 3 KPK; kan. 214 § 3 KKKW). Legat papieski przed przedstawieniem Stolicy

³⁹ Por. M. Sitarz, dz. cyt., s. 97–102.

Apostolskiej kandydatów do mianowania na biskupów diecezjalnych i biskupów koadiutorów, powinien także wysłuchać opinii niektórych członków Kolegium Konsultorów (kan. 373 § 3 KPK).

B. Sede impedita (niemożność zarządzania diecezją przez biskupa diecezjalnego). Różne są powody sprawiające, że biskup diecezjalny nie może zarządzać diecezją (por. kan. 412 KPK). Prawodawca podaje wykaz osób spełniających określone funkcje, które w kolejności mogłyby wówczas sprawować tymczasowy zarząd diecezją (por. kan. 413 § 1–3 KPK). Jeśli ich nie ma, wówczas Kolegium Konsultorów bezzwłocznie winno wybrać kapłana, mającego tymczasowo kierować diecezją (por. kan. 413 § 2 KPK). Kolegium to także zarządza diecezją do czasu dokonania tego wyboru⁴⁰. Podobne uprawnienia *sede impedita* przyznaje Kolegium Konsultorów prawodawstwo wschodnie (por. kan. 233 § 1–3 KKKW).

C. Sede vacante (wakans stolicy biskupiej). Od momentu wakansu stolicy biskupiej aż do ustanowienia administratora diecezji, zarząd diecezji przechodzi na biskupa pomocniczego, gdy ich jest kilku na naj starszego promocją. Jeśli nie ma biskupa pomocniczego, wówczas rządy przejmuje Kolegium Konsultorów, chyba że Stolica Apostolska zarządziła inaczej. Zarówno biskup pomocniczy, jak i Kolegium Konsultorów – którzy tak przejęli rządy diecezją – są zobowiązani bezzwłocznie zwołać kolegium upoważnione do wyboru administratora diecezji (por. kan. 419 KPK). Gdyby wakans stolicy biskupiej nastąpił w skutek śmierci biskupa diecezjalnego, wówczas ten kto tymczasowo objął władzę – biskup pomocniczy lub Kolegium Konsultorów – ma obowiązek jak najszybciej powiadomić Stolicę Apostolską (por. kan. 422 KPK). Sprawowanie rządów diecezją przez biskupa pomocniczego czy Kolegium Konsultorów jest przez prawo wielorako ograniczone, w szczególniejszy sposób czasowo⁴¹. W ciągu 8 dni od otrzymania wiadomości o wakansie stolicy Kolegium Konsultorów powinno wybrać administratora diecezji. Jeśliby w tym czasie wyboru nie dokonano, lub dokonano go nieważnie, wyznaczenie administratora przechodzi na metropolitę lub najstarszego promocją biskupa sufragana (por. kan. 421 KPK).

⁴⁰ Por. tamże, s. 110–112.

⁴¹ Por. tamże, s. 119–121.

KKKW dzieli stolice eparchialne: na znajdujące się w granicach Kościoła patriarchalnego i poza nim. Tymi pierwszymi, w przypadku ich wakansu, zajmuje się patriarcha, który zabezpiecza w nich ciągłość władzy (por. kan. 220 KKW). W przypadku wakansu stolicy eparchialnej znajdującej się poza patriarchatem, rozstrzygnięcia są podobne do prawodawstwa lacińskiego (por. kan. 221 KKKW).

Kolegium Konsultorów nie tylko wybiera administratora diecezji, lecz także wypełnia podczas jego rządów szczególne zadania. Jest ono uprawnione do przyjęcia wyznania wiary od administratora diecezjalnego obejmującego urząd (por. kan. 833, 4° KPK). Musi on uzyskać zgodę Kolegium w następujących przypadkach:

1. dla przeprowadzenia ekskardynacji i inkardynacji duchownych, jak również przy zezwoleniu na ich przesiedlenie do innego Kościoła partykularnego, którego może dokonać dopiero po roku sprawowania rządów (por. kan. 272 KPK);

2. przy usunięciu kanclerza lub notariusza z zajmowanej funkcji (por. 485 KPK);

3. do udzielenia dimisoriów do święceń dla kandydatów do duchowieństwa diecezjalnego (kan. 1018 paragraf 1, 2o KPK). Administrator diecezji jest zobowiązany zasięgnąć opinii Kolegium Konsultorów w tych przypadkach, w których do tego jest zobowiązany biskup diecezjalny. Ponadto winien zwrócić się do Kolegium o radę przy mianowaniu i zwalnianiu ekonoma diecezjalnego oraz przy podejmowaniu ważnych decyzji w zakresie zarządu majątkiem diecezjalnym⁴².

Kolegium Konsultorów uczestniczy w zakończeniu wakansu stolicy biskupiej przez to, że nowy biskup diecezjalny, obejmując stolicę, ma obowiązek przedstawić mu swe nominacyjne pisma apostolskie (por. kan. 382 paragraf KPK).

Prawodawstwo wschodnie przyznaje Kolegium Konsultorów prawo wyboru administratora eparchii w ciągu 8 dni od otrzymania wiadomości o wakansie stolicy (por. kan. 221, 30 KKKW). Jeśli w ciągu tego czasu nie nastąpi wybór lub jeśli jest nieważny, nominacja administratora przechodzi na metropolitę, a jeśli go nie ma lub jest przeszkodzony – na Stolicę Apostolską (por. kan. 221, 40 KKKW).

⁴² Por. tamże, 126–127.

Wybrany przez Kolegium administrator może złożyć rezygnację wobec niego (por. kan. 231 § 1 KKKW). Od tego Kolegium zależy działalność ekonoma eparchialnego, jego rezygnacja, odwołanie oraz wybór nowego (por. 232 KKKW). Odwołanie kanclerza kurii i notariuszy przez administratora eparchialnego wymaga zgody Kolegium (kan. 255 KKKW). Takiej zgody potrzebuje administrator także dla przyjęcia lub zwolnienia duchownego z eparchii oraz na jego przesiedlenie (por. kan. 364, 2o KKKW), a także na wystawienie dymisoriów do święceń (kan. 750 § 1, n. 2 KKKW).

Kolegium Konsultorów zostały powierzone przez KPK i KKKW liczne i ważne zadania w Kościele partykularnym. Wydaje się, że najbardziej odpowiedzialne z nich to troska o ciągłość władzy na stolicy biskupiej podczas *sede vacante* i *sede impedita*.

Zakończenie

Posoborowe ustawodawstwo Kościoła, korzystając ze wskazań Vaticanum II, wprowadziło nowe diecezjalne organy doradcze. Wśród nich wiodącą rolę odgrywa Rada Kapłańska. Posiada ona charakter reprezentatywny i doradczy. Z Rady Kapłańskiej wywodzi się Kolegium Konsultorów, które – oprócz wielu funkcji – jest odpowiedzialne za zabezpieczenie ciągłości władzy na Stolicy Biskupiej. Rada Kapłańska i Kolegium Konsultorów zostały ukazane w świetle obydwu Kodeksów Kościoła Katolickiego. Ich normy zostały także porównane z partykularnym prawodawstwem Archidiecezji Lwowskiej.

Consiglio Presbiterale e Collegio dei Consultori nella legislazione della Chiesa Cattolica e nella legislazione dell'Arcidiocesi di Lwów

Riassunto

Il Concilio Vaticano II programmando *accomodata renovatio* della Chiesa Universale ha inserito in questo programma la Chiesa particolare, specialmente la diocesi. Uno degli elementi del rinnovamento della diocesi è istituire nuovi organi consultivi diocesani. Tra loro ruolo importante compie Consiglio Presbiterale, il quale ha carattere rappresentativo e consultivo. Da esso proviene Collegio dei Consultori, il quale esercita diversi compiti, specialmente deve assicurare la continuità del potere nella sede vescovile. Nell'articolo il Consiglio Presbiterale e il Collegio dei Consultori viene mostrato nella luce del Codice di Diritto Canonico e del Codice dei Canonici delle Chiese Orientali, come pure nella luce della legislazione dell'Arcidiocesi di Lwów.